

Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийн үр нөлөө

The Impact of the Constitutional Court's Decision

Ванчигийн Удвал

*Хууль зүйн доктор (Ph.D.), профессор,
Шихихутуг их сургуулийн Судалгааны хүрээлэнгийн судлаач, багш.
Улаанбаатар хот, Монгол Улс
udval.vaanchig@gmail.com*

© V.Udval, 2025

[Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)
(CC BY-NC 4.0)

[Товч утга]

Үндсэн хуульт ёсны хэрэгжилт хэр байгаагаас улс орнуудын хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлох болсоор багагүй хугацааг үдэж байна. Үндсэн хуульт ёсны хэрэгжилт, мөн улс төрийн адчилсан тогтолцоо нь нийгмийн тогтвортой байдал, нэгдмэл болон олон талт шинж, нийгмийн ухамсар ба эрх зүйн соёл зэрэг олон хүчин зүйл, шалтгаан, нөхцөлийг шаарддагийн дотор Үндсэн хуульт ёсны зарчмын хэрэгжилтэд тулгуур ач холбогдолтой нь Үндсэн хуулийн хяналтын механизм юм. Үндсэн хуулийн хяналтын механизм (тогтолцоо) нь төрийн хэмжээлшгүй эрх мэдлийг хязгаарлах хүчин зүйл бөгөөд Үндсэн хуульт ёсны болон хууль ёсны зарчмыг зөрчих оролдлогыг таслан зогсоодог өвөрмөц хэрэгсэл юм.

Үндсэн хуульт ёсны үндсэн баталгаа болох Үндсэн хуулийн цэцийн маргаан хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгон гарч буй шийдвэрийн үндэслэлийг сайжруулах, гаргаж буй шийдвэрээрээ Үндсэн хуулийг тайлбарлах, Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах эрх хэмжээг өргөтгөх зэрэг нэн даруй шийдвэрлэх асуудлууд оршсоор байна.

[Түлхүүр үг]

Үндсэн хуульт ёс, Үндсэн хуульт ёсны зарчмууд, төрийн эрх мэдлийн хязгаарлалт, Үндсэн хуулийн шүүх, Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр.

I. Оршил

Монгол Улсад Үндсэн хуульт ёс бүрэлдэн тогтсон буюу анхны Үндсэн хууль батлагдсаны 100 жилийн ойг 2024 онд тэмдэглэн өнгөрүүлсэн билээ. Өнгөрсөн 100 гаруй жилийн хугацаанд Монгол Улсад Үндсэн хуульт ёсны хөгжил өөрийн гэсэн өвөрмөц онцлогтой хөгжиж байгааг манай улсын хөгжлийн болон үндэсний эрх зүйн хөгжлийн түүхээс харж болох юм. 1924 онд анхны Үндсэн хуулиа баталсан Монгол Улсын хувьд түүнээс 10 гаруй жилийн өмнө хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн ололтын нэг болох Үндсэн хуульт ёсны үзэл санааг судлан, бусад олон орны Үндсэн хуулийг харьцуулан авч үзэж байсныг гэрчлэх түүхийн баримт цөөнгүй байна. Тухайлбал, Монголын нэрт соён гэгээрүүлэгч Ж.Цэвээн «УЛСЫН ЭРХ» бүтээлээ, Олноо Өргөгдсөн Богд Хаант Монгол улсын хамаг хэргийг бүгд ерөнхийлөн шийтгэх яамны тэргүүн сайд, Сайн ноён хан Т.Намнансүрэнгийн захиасаар олноо өргөгдсөний гуравдугаар /1914/ онд туурвисан нь Монголын улсын төр, эрх зүйн сэтгэлгээний сонгодог бүтээлд тооцогддог байна.¹ Энэхүү бүтээл нь *монгол улсыг тухайн үеийн боловсон улсын жишгээр хөгжүүлэх анхны үндсэн хуулийн үзэл санаа* бүрэлдэн тогтоход зохих хувь нэмрээ оруулсан байдаг билээ.

Академич Ж.Амарсанаа: “1911 оны Үндэсний эрх чөлөөний хувьсгалын үр дүнд тогтсон хэмжээгүй эрхт төрийн үед /1911-1921/ Үндсэн хуулийн чанартай олон тооны эрх зүйн баримт бичиг баталсан байдаг. Төр, эрх зүй хоёр салшгүй холбоотой, нэг үзэгдлийн хоёр тал гэж үздэг. Тэгвэл энэ үеэс Үндсэн хуулийн актууд гарч байсныг үгүйсгэх аргагүй. Улсын дээд, доод хурал байгуулсан тухай бичиг, Улсын дээд, доод хурлын газрын найман зүйлийн дүрэм, Монгол Улсын хөрөнгийг захирах газрын дүрэм, Монголын шинэ Ардын засаг байгуулах үндсэн журмыг энд дурдаж болно” гэсэн байна².

Энэхүү өгүүлэлд Үндсэн хуульт ёсны талаар дурдаж байгаагийн учир нь 1992 оны шинэ Үндсэн хууль, үндсэн хуульт ёсны зарчмуудад суурилан боловсруулагдаж, үндсэн хуульт ёсны гол зарчим болох Үндсэн хуулиар төрийн эрх мэдлийг хуваарилан, түүний салаа мөчрийн эрх хэмжээг хязгаарлаж, эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгчийн дур зоргын үйлдлийг Үндсэн хуулийн хүрээнд “хянах”, тухайн үйлдлээс Үндсэн хуулийг хамгаалах зарчмуудыг хэрэгжүүлэх шаардлагатай холбоотой билээ. Энд дурдагдаж буй төрийн эрх мэдлийг хязгаарлах ойлголт нь

¹ <https://e-nom.mn/book?bid=MTexNw==enomMTexNw>

² Ж.Амарсанаа. Монгол Улсын Үндсэн хуульт ёсны хөгжлийн чиг хандлага: сургамж, шийдэл. // Ч.Өнөрбаяр, А.Бямбажаргал. Үндсэн хуулийн эрх зүйн судалгаа шинжилгээний тойм. УБ., 2019. 65 дахь тал.

“Үндсэн хуульт ёс гэдэг нь эрх зүйн онол, зарчимд суурилж, Үндсэн хуулиар хамгаалагдсан үнэт зүйлсийн баталгаа болох Үндсэн хуулийн шүүх (цэц) төрийн эрх мэдлийн дур зоргын үйлдлийг хязгаарлах үзэл санаа, зохицуулалт юм” гэсэн бидний тодорхойлолтыг судалгааны эргэлтэд оруулах шаардлагаас урган гарч байна.

Үндсэн хуульт ёсны болон 1992 оны шинэ Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийг хангах явцад ээдрээ түвэгтэй Үндсэн хуулийн маргаанууд гарч, Үндсэн хуулийн суурь зарчим, үнэт зүйлд харшилсан олон тохиолдлууд үүссэн төдийгүй, тэдгээрийг шийдвэрлэхээр Үндсэн хуульд орсон өөрчлөлтүүд судлаачдын анхаарлын төвд байгаа энэ үед Үндсэн хуульт ёсны зарчмууд тэдгээрийн дотроос хүний эрхийг хангахын тулд төрийн эрх мэдлийг хязгаарлаж, төрийн эрх мэдлийн дур зоргын үйлдлийг Үндсэн хуулийн шүүх хянах зарчмыг онцлон авч үзэх шаардлага ч байсаар байна.

Нэг. Монгол Улсын 1992 оны шинэ үндсэн хууль ба үндсэн хуульт ёсны суурь зарчмууд

Дэлхийн улсуудын Үндсэн хуулийн эрх зүйн түүх нь Үндсэн хуульт ёсны зарчмуудад үндэслэсэн байдгийг бид анзаарахгүй орхиж болохгүй бөгөөд аливаа улсын Үндсэн хууль нь төрийн эрх мэдэл /засаглал/ болон хүний эрх, эрх чөлөөний тэнцвэрт байдлын илэрхийлэл байдаг. Үндсэн хуульт ёс бол Үндсэн хуулиас илүү өргөн утга агуулгатай байдгийг судлаачид өөрсдийн бүтээлд тэмдэглэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл, Үндсэн хууль нь төрийн эрх мэдлийг хязгаарлаж, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах зорилготой байдгийг судалж бүх нийтээр хүлээн зөвшөөрдөг онцлог байна.

Төрийн ардчилсан тогтолцооны гол шинж нь үндсэн хуульт ёс ба хууль дээдлэх эрх зүйт төрийн үзэл санаа бөгөөд түүнийг үндсэн хуульдаа хэр тусгаж хэрэгжүүлж байгаагаар ардчиллын төлөвшлийг харж болохоор байна. Өнөө цаг үед үндсэн хуульт ёсны тухай үзэл санааг хууль зүйн шинжлэх ухааны дотроос Үндсэн хуулийн эрх зүйн шинжлэх ухаанаар судлан, түүний үндсэн шинж, зарчмуудыг тодорхойлсоор байна. Эртний Эллада болон эртний Римийн “ардчилал”-ын тухай ойлголтын дотор үндсэн хуульт ёсны үзэл санаа бүрэлдэн бий болсон хэмээн тэмдэглэсэн байна³.

Түүнчлэн хувь хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэх, төрийн эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгчид дээд эрх ашиг, үнэт зүйлд захирагдах, иргэн төрийн харилцаа тодорхой зарчим дээр суурилах зэрэг үзэл санаа дээрх ойлголтод бас багтаж байжээ. 1215 онд батлагдсан Магна Харти,

³ Московский государственный институт международных отношений (Университет) МИД России. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Изд. НОРМА, 2005. С. 1-2.

1679 онд батлагдсан Хабеас корпус акт (Habeas Corpus Act), XVIII зууны Францын хувьсгалын үзэл санаа, 1776 онд батлагдсан Эрхийн Тунхаглал, 1789 оны Иргэний болон хүний эрхийн Тунхаг зэрэг баримт бичгүүд нь Үндсэн хуульг ёсны үзэл санаа үнэт зүйл, зарчмуудыг агуулж байсан гэж үздэг. Эдгээр баримт бичгүүдэд нийтийн засаглал нь хүний эрхийг хүндэтгэн төрийн үйл ажиллагаанд болон нийгэмд хувь хүний гүйцэтгэх үүрэг ролийг хамгаалан баталгаажуулж, засаглалыг хэрэгжүүлж байгаа байгууллага гаргаж байгаа шийдвэрээ хувь хүн, улс нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэх, засаглалын эрх мэдлийг хязгаарлах, хууль дээдлэх (rule of law) буюу тогтсон үзэл санаа, хэм хэмжээний хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах зарчмыг бий болгосон байна. Тухайлбал, 1776 онд Америкийн Виржиний эрхийн Тунхагт эрх зүйн хэм хэмжээний хүрээнд засгийн эрх мэдэл зөвхөн ард түмнээс эхтэй гэдгийг баталгаажуулсан байна. Өөрөөр хэлбэл, тухайн төр, засгийн оршин байх үндэс нь хүмүүст, иргэддээ үйлчилж, тэдний ашиг сонирхлыг хамгаалахад оршино гэж үзжээ. Мөн 1789 оны Францын Иргэний болон хүний эрхийн Тунхагт “ард түмэн эрх, эрх чөлөөнийхөө баталгааг, төрийн эрх мэдлийн хуваарилалтыг, үндсэн хуулийг ч мэдэхгүй байж болно”. Тиймээс хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж бэхжүүлэх, төрийн эрх мэдлийг хязгаарласан хэм хэмжээгээр зохицуулж, хэрэгжүүлэх үзэл санаа, зарчмыг Үндсэн хуульдаа суулгах нь чухал хэмээн үзжээ.

Дээрх түүхэн баримт бичгүүдээс гадна эртний Грек, Ромын үеэс гүн ухаантнууд, сэтгэгчдийн бүтээл туурвилд улс нийгмийн ашиг сонирхол, нийтийн эрх ашигт нийцсэн төрийн харилцаа юу байх талаар олон үзэл санааг боловсруулан нийтийн хүртээл болгож байжээ. Тухайлбал, Францын алдарт философич, түүхч, социологич, хуульч зохиолч Барон де Монтескье “Хуулийн амин сүнс” бүтээлдээ “Хэрэв хууль тогтоох эрх мэдэл гүйцэтгэх эрх мэдэлтэй нэгдвэл эрх чөлөө хэрэгжихгүй бөгөөд хууль тогтоогчид дарангуйлагч хуулийг тогтоож, дарангуйлал үүснэ. Харин шүүх эрх мэдэл хууль тогтоох, гүйцэтгэх эрх мэдлээс тусгаарлагдаагүй тохиолдолд мөн л эрх чөлөө үл оршино”⁴

Энэ зарчим, үзэл санаа дэлхийн бараг бүх орны Үндсэн хуульд сууж, хүний эрх, эрх чөлөөг баталгаатай байлгахын тулд төрийн эрх мэдлийг задлан тодорхой чиг үүргээр дамжиж хэрэгжих эрх мэдлүүдэд хуваарилан, нэг эрх мэдлийг нөгөө эрх мэдлээр хянуулж, төрийн эрх мэдэл хоорондын тэнцвэрт, нэгдмэл байдлыг бий болгох зарчим болон хөгжсөөр байна. Хэн уг зарчмыг зөрчиж алдаа гаргана тэнд дарангуйлал буцаж сэргэх зүй тогтол байгааг дэлхийн улсуудын

⁴ Барон де Монтескье. Хуулийн амин сүнс. Монсудар нийгмийн ухаан №5. 2009. 14 дэх тал.

төрийн түүх батлан харуулж байна.

Хүн төрөлхтөн Үндсэн хуулиар төрийн эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын хууль ёсны байх зарчим, хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэх үзэл санаа, үнэт зүйлийг үндсэн хуулиараа хамгаалах ёсыг өнө эртнээс боловсруулж, мөрдсөөр иржээ. Энэхүү “үндсэн хууль ёс” хэмээх ойлголт нь үндсэн хуулиар урьдчилан тогтоосон эрх зүйн хэм хэмжээ, нийгмийн харилцааг зохицуулж байгаа үндсэн хуулийн зүйл, заалт гэхээсээ илүү нийтээр дагаж мөрдөхөөр тогтсон үзэл санаа, үнэт зүйлсийг дагах ёс гэж үздэг байна. *Үндсэн хууль ёс* гэдэг нь үндсэн хуулийн гадна орших үнэт зүйлсийг хамгаалдаг Үндсэн хуультай байхыг хэлнэ⁵ хэмээн Кембрижийн их сургуулийн эрдэмтэн Марлин Вайнд тодорхойлжээ.

“Орчин үед *Үндсэн хууль ёс* гэдэгт: хууль (эрх зүй) бол эцсийн бөгөөд дээд хүчинтэй, төр засгийн эрх мэдэл ард түмнээс эхтэй, засгийн үйл ажиллагаа нь хуулиар хязгаарлагдсан, хууль нь хүний эрхэд үндэслэсэн байхыг ойлгодог”⁶ хэмээн Ч.Өнөрбаяр өөрийн бүтээлдээ дурджээ.

Энэхүү өгүүллийн түлхүүр үг болох “Үндсэн хууль ёс”-ыг улс төрийн, эрх зүйн зэрэг олон шинжлэх ухааны арга зүйгээр янз бүр тодорхойлсон байдаг. Энэхүү өгүүлэлд тухайн ойлголтыг бид хэрхэн тодорхойлж байгаагаа оршил хэсэгт дурдсан болно. Улс төрийн институциуд өөр хоорондоо зөрчилдөж, хэл амаа олохоо больсноос улс төрийн гүн хямрал үүсэх, энэ нь нийгэмд нөлөөлж гудамжинд гарах аюул занал нүүрлэх тохиолдолд энэхүү сөргөлдөөнийг эрх зүйн маргааны хүрээнд Үндсэн хуулийн шүүх хянан шийдвэрлэж нийгэмд онцгой чухал үүрэг гүйцэтгэдэг⁷. Нөгөөтээгүүр ямар ч сайн боловсруулсан Үндсэн хууль сөргөлдөөнөөс урьдчилан сэргийлж чадахгүй⁸ гэж үздэг. Энэ бүхнээс харвал, зөрчил маргааныг шийдвэрлэх үндсэн аргын нэг нь тухайн асуудлыг шүүхээр хэлэлцэж, шийдвэрлэх арга Үндсэн хуулийн маргаантай асуудалд ч чухал ач холбогдолтой байна. Манай улсын хууль зүйн нэр томъёонд “Үндсэн хууль ёс” хэмээх нэр томъёог төлөвшүүлэхдээ: Үндсэн хууль ёсны ойлголтод Үндсэн хуулийн Үндсэн бүтцийн дархлаа, хамгаалалт хэмээх ойлголтуудыг багтаан, тэдгээр нь хүний жам ёсны эрхэд суурилсан байх учиртай гэдэг талаас нь авч үзэх нь чухал юм.

⁵ Marlene Wind, *European Constitutionalism Beyond the State* (Cambridge University Press, 2003), P. 1-3.

⁶ Ч.Өнөрбаяр, *Үндсэн хууль ёсны хөгжил, түүний чиг хандлага*, (Түүх, Улс төр, Эрх зүй), Улаанбаатар, 2021, 23 дахь тал.

⁷ Адомэйт, Хэньшэн. Эрх зүйн онол. Улаанбаатар, 2017. 96 дахь тал

⁸ Ч.Энхбаатар, *Үндсэн хуулийн шүүх ба улс төр, Хууль дээдлэх ёс*. Улаанбаатар, 2012. №4. 41 дэх тал

Үндсэн хуульт ёс, түүний суурь зарчмыг тодорхойлох үнэт зүйлсийн дотор шүүхийн хяналт хамгийн чухал нь бөгөөд түүнийг авч үзвэл⁹:

Шүүхийн хяналт. Аливаа улсын Үндсэн хууль, түүнд харшлахгүй хуульд нийт байгууллага, иргэдийн үйл ажиллагаа, тэдгээрийн шийдвэр нийцэж байх, хууль дээдлэх ёс (the rule of law)-ыг тогтоосон байдаг билээ. 1803 онд АНУ-ын Дээд шүүхийн дарга Жон Маршал, Ж.Медисоны эсрэг У.Мерберийн хэргийг шийдвэрлэхдээ “Холбооны Үндсэн хууль бол конгрессын баталж буй ямар ч хуулиас дээд хүчинтэй. Үндсэн хуульд нийцэхгүй хууль хүчин төгөлдөр бус байна”¹⁰ гэж зарласнаар Үндсэн хуулийн биелэлтэд тавих дээд хяналтыг шүүхийн харьяалалд оруулжээ. Энд буй энгийн нэг логик бол тухайн улсын төр, улс төрийн амьдралын хүрээнд Үндсэн хуультай холбогдож гарсан маргааныг зөвхөн шүүх шийдвэрлэх ёс журам юм. Түүнчлэн хүн төрөлхтний 200 гаруй жилийн туршлага “Шүүх ажиллагаа (шүүх эрх мэдэл) улс төрийн давалгаанаас ангид байна” гэсэн үнэт зүйлийг бий болгожээ.

Монгол Улсын 1992 оны шинэ Үндсэн хуульд үндсэн хуульт ёсны эдгээр зарчмуудыг ямар нэг хэмжээгээр суулгаж өгсөн байдаг бөгөөд түүнийг үндэслэн “ардчилсан Үндсэн хууль” хэмээн нэрлэсэн билээ. Харин бид хэрэгжүүлэх явцдаа Үндсэн хуульт ёсны зарчмаас ухран тодорхой хувь хүний болон хэсэг бүлгийн ашиг сонирхлоор Үндсэн хуульдаа нэмэлт өөрчлөлт оруулан дээрх зарчмуудыг гүйгсгэх хандлага ажиглагдсаар байна.

Хоёр. Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа болох Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийн үр нөлөө

Үндсэн хуульт ёсны суурь зарчмуудын дотроос Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа болсон Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц (үндсэн хуулийн шүүх) 1992 онд анх байгуулагдаж байсан бол өнгөрсөн хугацаанд Үндсэн хуулийг чандлан сахиулахад өөрийн гэсэн хувь нэмрээ оруулсаар байна. Гэвч өнгөрсөн хугацаанд нийгмийн ухамсарт эрх зүйн шинжлэх ухааны суурь зарчмыг зөв төлөвшүүлэх шаардлага бий болж байгааг, сайн Үндсэн хууль баталж, түүнд нэмэлт өөрчлөлт оруулаад ч, сонгодог төлөөлөл бүхий, олон гишүүнтэй парламентыг сонгосон ч, Үндсэн хуулийн зарчим, хэм хэмжээнд өөрсдийн амьдралыг нийцүүлэхгүй л бол хүний эрх, эрх чөлөө баталгаагүй болж, ард түмний засаглалын механизм “гажиж” мэдэх нөхцөл байдал үүсэж байгаагаас харж болно. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт, хяналт, тэнцлийн

⁹ В.Удвал, Удирдлагын эрх зүй, Улаанбаатар, 1999, 23-32 дахь тал

¹⁰ Верховенство права. М.: Прогресс-Универс. 1992, стр.68.

механизм хэрэгжих харилцааг зохицуулсан Гуравдугаар бүлэгт Үндсэн хуулийн цэцтэй холбогдох зохицуулалтыг оруулаагүй бөгөөд бие даасан Тавдугаар бүлэг болгон эрх зүйн харилцааг нь зохицуулсан өвөрмөц онцлогтой боловч Үндсэн хуулийн цэцийн үйл ажиллагааны шинж, зарчмыг авч үзвэл дээд хяналтыг хэрэгжүүлэгч шүүх болох нь харагдана.

Үндсэн хуулийн маргааныг шүүхийн журмаар хянан шийдвэрлэх 2 үндсэн хэлбэр байдгийг харьцуулан авч үзэж болох юм. Эхнийх нь үндсэн хуулийн тогтолцоог ердийн шүүхийн журмаар хамгаалах. Жишээ нь АНУ-д Үндсэн хуулийн асуудлыг аль ч шатны ердийн шүүх нийтлэг журмаар хэлэлцэж шийдвэрлэдэг. Энэ нь эрх зүйн акт хүчин төгөлдөр болсны дараах (*posterior*) онцлог хяналт бөгөөд Дээд шүүх нь харьяаллын нэгдмэл байдлыг хангаж ажиллах ёстой гэж үздэг. Хоёрдугаарт, зөвхөн үндсэн хуулийн маргааныг хянан шийдвэрлэдэг бие даасан шүүхтэй орнууд байна. Австрийн хуульч Х.Кельзений 1920 оны үед боловсруулсан загвар бөгөөд парламентын дээд эрх мэдлийг Үндсэн хуулийн дээд хүчин чадалтай хамтад нь авч үздэг байна. Үндсэн хууль зөрчсөн аливаа асуудлыг тусгай болзол шаардлагыг хангасан шүүгч бүхий Үндсэн хуулийн шүүх, эсхүл зарим тохиолдолд Дээд шүүх, түүний танхим тусгайлсан журмаар авч үзэх нь бас бий. Энэ нь гол төлөв ерөнхий хяналт байдаг ч заримдаа тодорхой хяналт хийх тохиолдол ч гардаг байна. Хууль эрх зүйн акт батлагдсаны дараах хяналт (*postepriori review*)-ын зэрэгцээ урьдчилсан хяналт (*prior review*)-ыг хийхийг ч үгүйсгэдэггүй. Институт нь онцгой эрхтэй болохын хувьд батлагдан гаргасан шийдвэр нь нийтээр дагаж мөрдөх (*erga omnes*) шинжтэй байдаг. Эдгээрийг авч үзвэл, 3 өөр хэлбэр бүхий Үндсэн хуулийн хяналтын механизм юм.

а/ Үндсэн хуулийн шүүхийн хяналт.

б/ Дээд шүүх болон түүний тусгай танхим хянах хяналт

в/ Үндсэн хуулийн хяналтыг зөвлөл хэрэгжүүлдэг боловч шүүхийн журмаар хяналтаа хэрэгжүүлдэг ч орнууд байдаг.

Монгол улс бие даасан шүүхийн хэлбэрт хамаарч байгаа учраас Үндсэн хуулийн хяналтын бусад хэлбэрүүдийг энд дэлгэрүүлэн авч үзээгүй болно.

Үндсэн хуулийн хяналтыг Европ загвараар хэрэгжүүлдэг буюу Үндсэн хуулийн бие даасан шүүхийн институт дараах нийтлэг шинжтэй байдаг. Үүнд:

1) Үндсэн хуулийн хяналтын механизмыг тухайн улсын төрийн тогтолцооны онцлогоос хамааран харилцан адилгүй нөхцөл байдалд нэвтрүүлсэн.

2) Институцийн хувьд шүүх эрх мэдлээс ангид бие даасан шүүхийн байгууллага үндсэн хуулийн хяналтыг хэрэгжүүлдэг.

3) Үндсэн хуулийн гомдолд үндэслэсэн хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь үндсэн хуулийн хяналтын хүрээнд ердийн шүүхээс тусдаа явагддаг.

4) Үндсэн хуулийн шүүхийн эрх зүйн байдал захиргааны болон санхүүгийн хувьд бие даасан байх нь шүүхийн бие даасан байдлын урьдчилсан нөхцөл нь болдог байна.

5) Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр нь Парламентын баталсан хуулийг хүчингүй болгох эрхтэй.

6) Үндсэн хуулийн шүүхийн шүүгчид нь улс төрийн эрх мэдэл бүхий этгээдээс томилогддог.

7) Хэлэлцэх асуудлын ихэнхийг Үндсэн хуульд аливаа хууль нийцэж байгаа эсэхийг хянан шийдвэрлэх асуудал эзэлдэг.

8) Үндсэн хуулийн шүүхийн хяналт нь заримдаа урьдчилан сэргийлэх зорилготой ч олонх тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх шинжтэй байдаг

Манай улсад Үндсэн хуулийн цэцийг шүүх биш гэж үзэх судлаач, эрдэмтэд байдаг ч өнгөрсөн 32 жилийн туршлага нь түүнийг шүүх болохыг нотолсоор байна. Төрийн эрх мэдлийг хуваарилж, төрийн дур зоргын үйлдлийг хязгаарлахад үндсэн хуулийн шүүх онцгой ач холбогдолтойг харж болно. Аливаа нийгэмд хууль ёс ноёрхож, хууль дээдлэх нь хэн нэгний дур зоргын санаархал хууль болон үйлчлэхээс хавьгүй дээр боловч үндсэн хуульд ёсонд, үндсэн хуульд ардчилалд хангалттай биш болохыг манай улсад болж буй үйл явдлуудаас харж болохоор байна. Тухайлбал, хууль баталж мөрдүүлдэг боловч, тэрхүү хуульдаа хууль тогтоогч өөрөө эсхүл бусад албан тушаалдан захирагддаггүй бол тухайн төр хууль дээдлэх ёс (rule of law)-ны, үндсэн хуульд ёсны зарчмаар ажиллаж байна гэж үзэх аргагүй болно. Учир нь хуулиар төрийн байгууллагад хязгааргүй эрх мэдэл олгосноор ямар ч дэглэмийг хууль ёсных болгож болох юм. Үүнийг ч бид монголын нийгэмд тохиолдож байгаа улс төрийн үйл явдлуудаас харж байна. Тэдгээр үндсэн хуулийн хэмжээний тулгамдсан асуудлуудыг тоймлон авч үзвэл: - Үндсэн хуулийн цэцийн үндсэн хуульд нийцүүлэн хүчингүй болгосон хуулийн заалтыг өөр хуульд агуулгаар нь сэргээж өөр өөр хуулиудад оруулахаас гадна мөн асуудлаар Үндсэн хуулийн өөрчлөлтийг хийдэг жишиг тогтоод удаж байна. Жишээ нь, 1992 оноос хойших бүх цаг үеийн Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт нэг л асуудал дээр төвлөрч бусад асуудлуудыг дагуулдаг. Тэр нь “улсын их хурлын гишүүн, Засгийн

газрын гишүүн байж болох эсэх” тухай асуудал байсаар ирсэн. 1999 оны Үндсэн хуулийн 7 нэмэлт, өөрчлөлтийн дотор тухайн асуудал байсан, Үндсэн хуулийн цэц Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт хийх процессын алдаа гаргасан хэмээн 1999 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг хүчингүй болгосон ч 2000 онд УИХ-ын өөр бүрэлдэхүүн буюу өөр нам олонх болсон үед дээрх нэмэлт, өөрчлөлтийг хэвээр нь дахин баталсан, 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр дээрх асуудал тооны хязгаартай болж орж ирсэн. 2022 онд Үндсэн хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтөөр тооны хязгаарлалтыг авсан гэх мэтээр асуудал хөвөрч байна.

Өөр нэг асуудал нь 2019 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг эс тооцвол эдгээр нэмэлт, өөрчлөлтүүд Үндсэн хуулийн 3 дугаар бүлэг буюу Төрийн байгууллагуудын тогтолцоо, бүрэн эрхтэй холбоотой асуудлуудад орж байна. Гэтэл АНУ-ын Үндсэн хуульд хүний эрхийн зохицуулалтыг нэмэх асуудлаар анхны нэмэлтээ хийснээс хойш 29 нэмэлт ихэнхдээ хүний эрх, эрх чөлөөтэй холбоотойгоор хийжээ. Бидний ялгаа нь дарга /бид УИХ-ын гишүүнийг ч дарга л гэж үздэг/ нарын эрх хэмжээг өргөтгөж, өөрчлөхөд илүүтэй анхаардаг.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц нь Үндсэн хуульд дээд хяналт тавих чиг үүрэгтэй байгууллага болохын хувьд байгуулагдсан цагаасаа эхлэн Монголын ард түмний хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэх эрхэм зорилгыг хамгаалан баталгаажуулж, Үндсэн хуульд ёсны болон ардчилсан ёсны зарчим, хүний үндсэн эрхийг хамгаалан Үндсэн хуульд хяналт тавьж ирсэн байна.

Үндсэн хуулийн цэц дунд суудлын хуралдаанаар “хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, ард нийтийн санал асуулга, Улсын Их Хурал, түүний гишүүний ба Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр” Үндсэн хуульд нийцэж буй эсэх асуудлыг анхлан шийдвэрлэж дүгнэлт гаргадаг. Хэрэв дээрх хуралдаанаас Үндсэн хууль зөрчсөн гэж дүгнэлт гаргасан бол холбогдох эрх зүйн акт болон тэдгээрийн зүйл заалтын үйлчилгээ нь Үндсэн хуулийн цэцийн эцсийн шийдвэр гартал түдгэлзэнэ. Түдгэлзүүлж эхлэх хугацааг Үндсэн хуулийн цэц дүгнэлтдээ тусгайлан заах бөгөөд тухайн дүгнэлтийг Улсын Их Хуралд оруулдаг процессын журамтай.

Тухайн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хэлэлцэж хүлээн зөвшөөрөөгүй бол Үндсэн хуулийн цэц их суудлын хуралдаанаар дахин хянан хэлэлцэнэ. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургаадугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт зааснаар “Хууль, зарлиг, Улсын

Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь Үндсэн хуульд нийцээгүй гэж шийдвэр гаргавал зохих хууль, зарлиг, бусад шийдвэр хүчингүй болох” бөгөөд энэ шийдвэр эцсийнх байдаг.

Ийнхүү иргэдээс ирүүлсэн өргөдөл, мэдээллийг хүлээн авч хянан хэлэлцээд Үндсэн хуулийн цэцээс гаргасан шийдвэрүүд Үндсэн хууль зөрчсөн зөрчлийг таслан зогсоох онцгой ач холбогдолтой төдийгүй, Үндсэн хууль ёсны төлөвшилд бодитой нөлөө үзүүлсээр байна.

1992 онд батлагдсан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1-д “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, маргааныг магадлан шийдвэрлэх бүрэн эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн” хэмээн хуульчилсан байдаг. Үндсэн хуулийн цэц нь шинэ Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлд ийнхүү тодорхойлсноор 1) Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, 2) Үндсэн хуулийн заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, 3) Үндсэн хууль зөрчсөн тухай маргааныг магадлан шийдвэрлэх гурван үндсэн эрх, үүрэгтэй байна. Эдгээр шинжээр ч Үндсэн хуулийн цэцийг Үндсэн хуулийн шүүх гэж үздэг билээ. Тиймээс Үндсэн хуулийн цэц өөрийн шийдвэрээр Үндсэн хуулийг тайлбарладаг гол субъект юм¹¹.

Ардчилал, эрх зүйт төр, Үндсэн хууль ёсыг бэхжүүлэхийг зорьсон улс орнууд эдгээр үнэт зүйл, үзэл баримтлал зарчмыг үндсэн хуулиараа тунхагласан байдаг. Тэгвэл дөнгөж 1990-ээд оноос энэ чиг баримжааг сонгосон улсуудын хувьд хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн түүхээс гажаагүй бөгөөд үндсэн хуульдаа бэхжүүлсэн дээрх зорилгоо биелүүлэхийн тулд Үндсэн хуулиа хамгийн дээд хүчин чадалтай байх шалгуурыг хангахыг зорьсоор ирсэн. Ийнхүү Үндсэн хуулийг дээд хүчин чадалтай болгох шалгуур нь институтцлэгдсэн, мөн процедурын хэм хэмжээ бүхий баталгаа байх ёстой гэж үздэг.

Постсоциалист орнуудад 1990-ээд онуудад шинээр байгуулагдсан болон шинэчлэн байгуулагдсан Үндсэн хуулийн хяналтын байгууллага, Үндсэн хуулийн шүүх нь эрх зүйт төр, ардчилал, зах зээл гэсэн үндсэн хуулийн зарчмуудыг өөрийн шийдвэрээрээ тайлбарлан тодотгож байсан нь Үндсэн хууль ёс, хууль дээдлэх зарчмын талаарх эрх зүйн ухамсрыг төлөвшүүлэхэд онцгой үүрэг гүйцэтгэсэн байна.

Өнөөдөр Үндсэн хуулийн шүүхийн хяналтыг хэрэгжүүлэх замаар гаргасан шийдвэр нь зөвхөн хууль хүчингүй болгодог тэр эрхээр хязгаарлагдахгүй болсон бөгөөд харин гаргаж байгаа позитив гэж нэрлэгддэг шийдвэр нь илүү ач холбогдолтой болж байгааг Арне

¹¹ Ж.Амарсанаа, Ардчилсан эрх зүйт ёс, Улаанбаатар, 2009, 32, 40 дэх тал

Мавчич¹² тэмдэглэсэн байдаг.

Үндсэн хуулийг хамгаалах хэрэгсэл нь Үндсэн хуулийн цэцийн “шийдвэр” тул Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүд дүгнэлтээ итгэл үнэмшилтэй, үндэслэлтэй бичиж, шийдвэрийнхээ учир шалтгааныг хэн бүхэнд ойлгогдохуйц тайлбарлах чадвартай¹³ байх ёстой. Иймээс Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүдийн суурь мэргэжил нь хуульч, тухайн хуульч нь улс төрийн өндөр боловсролтой ёстой гэж үзэх эрдэмтэн, судлаачид цөөнгүй байдаг. Энэ нь Үндсэн хуулийн цэц шийдвэрээрээ Үндсэн хуулийг тайлбарлах чиг үүрэгтэй салшгүй холбоотой гэж үзэх үндэслэлтэй юм.

Монголын Хуульчдын Холбооны Үндсэн хуулийн эрх зүйн хорооноос 2021- 2022 онд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц байгуулагдсан үеэс буюу 1992 оны 7 дугаар сарын 01-ээс 2021 оны 11 сарын 01 хүртэлх хугацаанд иргэдээс болон эрх бүхий байгууллагаас Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн өргөдөл, мэдээлэл, хүсэлтийг тодорхой асуудал, үйл ажиллагааны хүрээгээр судалж, тэдгээрийг шийдвэрлэсэн байдалд дүн шинжилгээ хийсэн судалгааны ажлыг гүйцэтгэсэн. Тухайн хугацаанд Үндсэн хуулийн цэцийн 296 дүгнэлт, тогтоол гарсны 238-д нэг бүрчилсэн шинжилгээ хийж үзэхэд 145 нь Үндсэн хуулийн эрх зүйн хүрээнд 6 нь Захиргааны эрх зүйн хүрээнд, 18 нь Иргэний эрх зүйн хүрээнд, 20 нь Эрүүгийн эрх зүйн хүрээнд 49 нь бусад салбар эрх зүйн хүрээнд үүсэж, шийдвэрлэгдсэн маргаанууд байна. Өөрөөр хэлбэл, төрийн байгууллыг бүрдүүлэгч УИХ-аас баталсан хууль бусад шийдвэр, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, бусад шийдвэр, Засгийн газрын тогтоол Үндсэн хууль зөрчсөн эсэхийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан үүсгэх буюу иргэд өргөдөл, мэдээлэл гаргаж хянуулсан төдийгүй нийт гомдлын 3 хувь нь л эрх бүхий байгууллагын Цэцэд ирүүлсэн хүсэлт байна.

Үндсэн хуулийн цэцийн дээр дурдсан нийт 296 шийдвэр (дүгнэлт, тогтоол)-ээс Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх асуудлаар 287 шийдвэр, зарлиг нийцсэн эсэх асуудлаар 2 шийдвэр, УИХ-ын тогтоол нийцсэн эсэх асуудлаар 20 шийдвэр, Засгийн газрын тогтоол нийцсэн эсэх асуудлаар 15 шийдвэр, Сонгуулийн ерөнхий хорооны тогтоол нийцсэн эсэх асуудлаар 4 тогтоол гарсан байна. Мөн Үндсэн хуулийг Улсын Их Хурлын дарга зөрчсөн эсэх асуудлаар 3 шийдвэр, УИХ-ын гишүүн зөрчсөн эсэх асуудлаар 3 шийдвэр, Ерөнхий сайд Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх асуудлаар 4 шийдвэр, Улсын Дээд Шүүхийн Ерөнхий шүүгч зөрчсөн эсэх асуудлаар 1 шийдвэр, Улсын Ерөнхий

¹² Арне Мавчич. Үндсэн хуулийн хяналт. Улаанбаатар, 2014. 73-78 дахь тал

¹³ А.Бямбажаргал. Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийн үндэслэлгээ. Эрх зүйн шинжилгээ. Хууль зүйн ухааны магистрын зэрэг горилсон бүтээл. Улаанбаатар, 2009. 4 дэх тал

прокурор зөрчсөн эсэх асуудлаар 1 шийдвэрийг тус тус Үндсэн хуулийн цэцээс гаргасан байна. Түүнчлэн огцруулах, эгүүлэн татах үндэслэл бий эсэх буюу УИХ-ын даргатай холбоотой асуудлаар 1 шийдвэр гарсан байна¹⁴.

Эрх зүйн зохицуулалтын чанар нь зөвхөн эрх зүйг бүтээх үйл ажиллагаанаас төдийгүй эрх зүйг амьдралд хэрэгжүүлэх эрх зүйн хэм хэмжээний оновчтой, тодорхой шийдлүүдтэй салшгүй холбоотой байдаг. Эрх зүйг амьдралд хэрэгжүүлэх нэг чухал хэлбэр бол төр, эрх зүйг хэрэглэсэн шийдвэрээ тухайн харилцааг үүсгэж байгаа субъектүүдийн хооронд үүсэх эрх зүйн хамаарлаас урган гарч байгаа харилцаанд харилцаанд эрх зүйг хэрэглэсэн байдал юм. Дэлхийн олон орны эрдэмтэн судлаачид, дараах асуудлыг тэмдэглэсэн байна: эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөөтэй холбогдон үүсэж буй маргаантай асуудлууд нь зөвхөн эрх зүйн хэм хэмжээний чанаргүй тогтоогдсон байдалтай холбоотой төдийгүй, ихэнх тохиолдолд үр нөлөөтэй биш эрх зүйн хэрэглээний практиктай хамааралтай байдаг гэж үздэг Үүнийг энэ чиглэлийн судалгаанд төдийлөн ач холбогдол өгдөггүйтэй мөн холбоотой хэмээн тэмдэглэсэн байна¹⁵.

Дээр дурдсан 296 шийдвэрийн дотроос олон давтагдсан тодорхой асуудлыг судлан, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн үнэт зүйл, үзэл баримтлал, зарчмууд, Үндсэн хуульт ёсны зарчим хэм хэмжээг баримтлан хууль дээдлэх ёсыг хэрэгжүүлж Цэц шийдвэрүүдээ гаргаж байгаагаас Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр хэр үр нөлөөтэй байгааг харж болно.

Үндсэн хуулийн хяналтын тогтолцоонд хүлээн зөвшөөрсөн үндсэн зарчмын дагуу, Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр нь заавал биелэгдэх шинжтэй бөгөөд нийтээр дагаж мөрдөх үр дагавартай байна.

II. Дүгнэлт

Үндсэн хууль, түүний хөгжлийн чиг хандлага нь үндсэн хуульт ёсны суурь зарчим болох эрх зүйт ёс, эрх зүйт төрийн асуудлыг зайлшгүй авч үздэг нь хүн төрөлхтний эрх зүйн соёлд тогтсон жишиг юм. Үндсэн хуульт ёс, хууль дээдлэх төрийн үзэл онол хэрэгжсэнээр иргэд, төрийн байгууллага, албан тушаалтан хуульд захирагдаж, хүний эрх, эрх чөлөө баталгаатай хангагдан, хараат бус шударга шүүх

¹⁴ Монголын Хуульчдын Холбоо. Иргэдээс Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн өргөдөл, мэдээллийн төлөв байдал ба үндсэн хуулийн эрх зүйн хэрэглээ, шинжилгээний гарын авлага. Улаанбаатар, 2022. 17 дахь тал

¹⁵ М.А.Костенко, Е.С.Орлова. Правоприменительная деятельность: понятие, признаки и стадии осуществления. // Теоретический научный обзор. №4 (декабрь), 2015. стр 52

төлөвших үндэс болдог байна. Түүнчлэн хууль дээдлэх ёс нь үндсэн хуульт ёсны нэг үндсэн зарчим болохын хувьд төрийн эрх мэдлийг хуваарилж, түүний дур зоргыг хязгаарлах асуудлыг эн тэргүүнд авч үздэг байна.

Монгол улсад аль ч утгаараа үндсэн хуулийн эрх зүй нь бичмэл Үндсэн хуулийн цар хүрээнээс хальж Үндсэн хуульт ёсны үзэл санаа, зарчимд суурилах хандлага бий болж байна.

Үндсэн хуулиар төрийн эрх мэдлийг хязгаарлах зорилго нь хүний эрх, эрх чөлөөг хангах явдал юм. Орчин үед Үндсэн хуулиар тогтоосон хэм хэмжээг ердийн хуулиас давуу хүчин чадалтай учир тогтвортой байх ёстой гэж үзэх хандлага ч ихсэж байна. Энэ нь үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр үндсэн хуульт ёсыг бэхжүүлэхэд чиглэгдэж байгаагаар тайлбарлагдаж байна.

Өнгөрсөн хугацаанд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрлэсэн маргаан нь Цэц үндсэн хуулийн шүүх болохыг тодорхойлсноос гадна Цэцийн шийдвэрийн үр нөлөө нь нийгэмд эерэг нөлөө үзүүлж, үндэсний эрх зүйн тогтолцооны хөгжилд зохих хувь нэмэр оруулж байгааг харж болно.

Түүнчлэн Үндсэн хуульд тайлбар хийх онолын зарчмуудыг хэрэгжүүлэх замаар Үндсэн хуулийн эрх зүйн хэрэглээг шинжлэх ухааны түвшинд боловсруулах шаардлагатай байна.

[Ном зүй]

- Ж.Амарсанаа, Монгол Улсын Үндсэн хуульт ёсны хөгжлийн чиг хандлага: сургамж, шийдэл. //Ч.Өнөрбаяр, А.Бямбажаргал. Үндсэн хуулийн эрх зүйн судалгаа шинжилгээний тойм, Улаанбаатар, 2019
- Ж.Амарсанаа, Ардчилсан эрх зүйт ёс, Улаанбаатар, 2009
- Адомэйт, Хэньшэн. Эрх зүйн онол. Улаанбаатар, 2017
- Арне Мавчич, Үндсэн хуулийн хяналт, Улаанбаатар, 2014
- Барон де Монтескье. Хуулийн амин сүнс. Монсудар нийгмийн ухаан №5. 2009
- А.Бямбажаргал, Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийн үндэслэгээ. Эрх зүйн шинжилгээ. Хууль зүйн ухааны магистрын зэрэг горилсон бүтээл. Улаанбаатар, 2009
- Верховенство права. М.: Прогресс-Универс, 1992
- Marlene Wind, European Constitutionalism Beyond the State (Cambridge University Press, 2003)
- Московский государственный институт международных отношений (Университет) МИД России. Конституционное право зарубежных стран. - М.: Изд. НОРМА, 2005.
- Монголын Хуульчдын Холбоо. Иргэдээс Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн өргөдөл, мэдээллийн төлөв байдал ба үндсэн хуулийн эрх зүйн хэрэглээ, шинжилгээний гарын авлага, Улаанбаатар, 2022
- М.А.Костенко, Е.С.Орлова, Правоприменительная деятельность: понятие, признаки и стадии осуществления, // Теварический научный обозреватель, №4 (декабрь), 2015
- Ч.Өнөрбаяр, Үндсэн хуульт ёсны хөгжил, түүний чиг хандлага (Түүх, улс төр, эрх зүй), Улаанбаатар, 2021
- В.Удвал, Удирдлагын эрх зүй, Улаанбаатар, 1999
- Ч.Энхбаатар, Үндсэн хуулийн шүүх ба улс төр, Хууль дээдлэх ёс. Улаанбаатар, 2012. №4
- <https://e-nom.mn/book?bid=MTcxNw==enomMTcxNw>

[Abstract]

The Impact of the Constitutional Court's Decision

Udval Vanchig

*Doctor of Laws (Ph.D.), Professor
Researcher and Lecturer at the Research
Institute of Shihihutug University
Ulaanbaatar, Mongolia*

It has been half a century since the development trends of the countries have been determined by the scope of implementation of the Constitutionalism. The implementation of the constitutionalism, as well as the democratic political system, requires many factors, causes and conditions, such as social stability, unity diversity, social awareness and legal culture. Of these, constitutional regulation mechanism is the most important for the implementation of constitutionalism principles. The constitutional regulation mechanism (system) is a factor limiting the unrestricted authority of the state and a unique medium that stops attempts to violate constitutionalism legal principles.

The purpose of this study is to article and analyze the role of the Constitutional Court in strengthening constitutionalism, based on the legal theory and principles of the Constitution and constitutional process, on the ground of international comparative legal research, to determine future trends, to improve the legal environment related to the consequences of the Constitutional Court's decision and its implementation, and to study and develop the methodology of the interpretation of the Constitution and the methodology of constitutional law application.

[Keywords]

Constitutionalism, the Basic Principle of Constitutionalism, the Limitation of State Power, Constitution Court, Constitutional Court Decision.